

**YKSINTULLEEN ALAIKÄISEN KOTOAUTUMISEN
EDISTÄMINEN PERHERYHMÄKODISSA - KUVAILEVA
KIRJALLISUUSKATSAUS**

Virve Koivukari
Kandidaatintutkielma
Sosiaalityö
Jyväskylän yliopisto
Kokkolan yliopistokeskus
Chydenius
Kevät 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kokkolan yliopistokeskus Chydenius
Tekijä Virve Koivukari	
Työn nimi Yksintulleen alaikäisen kotoutumisen edistäminen perheryhmäkodissa - Kuvaileva kirjallisuuskatsaus	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Kevät 2022	Sivumäärä 28
Tiivistelmä <p>Kandidaatintutkielman aiheena oli yksintulleen alaikäisen kotoutumisen edistäminen perheryhmäkodissa. Tutkielman tarkoituksena oli tutkia yksintulleen alaikäisen lapsen ja nuoren kotoutumisen edistämistä kohti arjen kansalaisuutta. Tutkielman tavoitteena oli tuoda jäsennellysti ja tiivistettynä viimeaikaista tutkimustietoa yksintulleen alaikäisen lapsen ja nuoren kotoutumisen edistämisestä kohti arjen kansalaisuuden vahvistumista.</p> <p>Kandidaatintutkielma on laadullinen tutkimus, joka on toteutettu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Tutkielman keskeisinä käsitteinä ja teoreettisena viitekehystenä ovat yksintulleet alaikäiset pakolais- ja turvapaikanhakija lapset ja nuoret sekä heidän kotoutumisen polkunsä. Kotoutuminen arjen kansalaisuuden vahvistamisena on ohjannut tutkielmani kulkua ja auttanut tarkastelemaan lapsia ja nuoria sekä heille suunnattuja palveluja laaja-alaisesti. Aineistoon kuului yhteensä seitsemän tutkimusartikkelia. Aineisto on analysoitu teorialähtöisesti teema-analyysillä.</p> <p>Kandidaatintyön tutkimustulosten mukaan yksintulleiden lasten ja nuorten kotoutumisen edistämiseen vaikuttivat merkittävimmin tiedon jakaminen, ohjaus ja luottamuksellisen suhteen luominen. Psykososiaalinen tuki oli erityisen tärkeää sen vaikuttaessa vahvasti lasten ja nuorten opintoihin. Koulunkäynti oli tärkeä sosiaalisen tuen portti niin ystävyysuhteiden kuin kielenkin oppimisessa. Kielellinen tuki ja osallistava toiminta mahdollistivat lasten ja nuorten arjen sujuvuuden, tyytyväisyyden elämään ja vuorovaikutuksen natiivikansalaisten kanssa. Tutkijat näkivät kotoutumisen prosessina, jonka lopputuloksena maahanmuuttajalapsi ja nuori löysivät paikkansa kulttuurien ja yhteiskunnan moninaisessa ympäristössä kohti kansalaisuuden tuomaa vaikuttamismahdollisuutta.</p>	
Asiasanat: Turvapaikanhakijat, yksin tulleet pakolaislapset ja nuoret, kotoutuminen ja kotoutumisen edistäminen	
Säilytyspaikka: Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja: Ohjaaja YTM Mira Välimaa	

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Sisäänotto- ja poissulkukriteerit.....	13
TAULUKKO 2	Tutkimusaineisto.....	14

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	ALAIKÄISENÄ YKSIN TULLEET LAPSET JA NUORET SUOMESSA	3
	2.1 Yksin tulleet turvapaikanhakijalapset ja -nuoret.....	3
	2.2 Perheryhmäkotitoiminta	5
3	KOTOUTUMINEN.....	6
	3.1 Kotoutuminen ja kotouttaminen.....	6
	3.2 Kotoutumisen edistäminen.....	7
	3.3 Kotoutumisen käytännön ulottuvuudet.....	8
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	11
	4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	11
	4.2 Kirjallisuuskatsaus	11
	4.3 Tutkimusprosessi	12
	4.4 Tutkimusaineiston kuvaus	14
	4.5 Aineiston analyysi.....	17
5	TUTKIMUSTULOKSET	19
	5.1 Tiedon jakaminen ja ohjaus	19
	5.2 Psykososiaalinen tuki ja sosiaaliset oikeudet.....	21
	5.3 Kielellinen tuki ja hyvinvointi.....	23
	5.4 Kulttuurinen kohtaaminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen	25
6	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	28
7	POHDINTA.....	31
	LÄHTEET	33

1 JOHDANTO

Suomalainen yhteiskunta muuttuu kaiken aikaa monimuotoisemmaksi ja kansainvälisemmäksi. Terveysten ja hyvinvoinninlaitoksen (i.a, THL) mukaan yli puolet maailman pakolaisista on lapsia sekä nuoria ja turvapaikanhakijoiden joukossa on myös yksin ilman huoltajaa liikkuvia lapsia. Lokakuussa 2021 kansainvälistä suojelua hakevia oli yhteensä 3407 ja vuonna 2015 Suomeen saapui 3 024 alaikäistä turvapaikanhakijaa ilman huoltajaa, kun vuonna 2019 vastaava luku oli 102. Maahan on tullut vuoden 2021 aikana uusia turvapaikanhakijoita verrattain vähän, mutta pakolaisuus globaalina ilmiönä ei ole ohimenevä. Myös aiempina vuosina pakolaisina Suomeen tulleet henkilöt tarvitsevat edelleen apua sekä tukea uudessa asuinmaassaan ja sosiaalipalveluiden järjestäminen on tässä keskeisessä roolissa. (Maahanmuuttovirasto 2021.)

Useat lait ohjaavat kotoutumista ja maahanmuuttoa. Maahanmuuttoon ja kotoutumisen edistämiseen liittyvä lainsäädäntö pohjautuvat Euroopan unionin (EU) lainsäädäntöön, Suomea sitoviin kansainvälisiin sopimuksiin ja Suomen hallituksen linjaamiin tavoitteisiin. Kotoutumisen edistäminen perustuu muun muassa Kotoutumisen edistämisen lakiin (2010/386), Kansainvälistä suojelua hakevan vastaanottoon sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta olevaan lakiin (2011/746), Suomen perustuslakiin (1999/731) sekä Ulkomaalaislakiin (2004/301). (Kotoutuminen.fi i.a.)

Lähestyn tutkielmassani kotoutumista, arjen kansalaisuutta ja mahdollisuuksia sen vahvistamiseen maahanmuuttajapalveluiden perheryhmäkotitoiminnan kontekstissa. Tutkielman tarkoituksena on tutkia yksintulleen alaikäisen lapsen ja nuoren kotoutumisen edistämistä kohti arjen kansalaisuutta kirjallisuuskatsauksen avulla. Olen kiinnostunut siitä, miten sosiaalityön ammattilaiset voivat tukea kotoutumisen edistämistä ja kohdata yksin tulleiden lasten ja nuorten tarpeet. Tutkimuskysymykseni on: Mitkä tekijät edistävät alaikäisen yksintulleen lapsen ja nuoren kotoutumista perheryhmäkodissa kohti arjen kansalaisuutta. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on tuoda

esiin jäsennellysti ja tiivistettynä viimeaikaista tutkimustietoa yksintulleen alaikäisen lapsen sekä nuoren kotoutumisen edistämisestä kohti arjen kansalaisuutta.

Tutkielmani on laadullinen tutkimus, jonka teoreettinen viitekehys muodostuu alaikäisenä yksintulleiden lasten ja nuorten kotoutumisesta. Arjen kansalaisuus jäsentää aineistoni analyysia sekä auttaa tarkastelemaan lapsia ja nuoria sekä heille suunnattuja palveluita laaja-alaisesti. Tutkielmani tutkimusmetodina on kuvaileva kirjallisuuskatsaus ja sen integroiva ote. Tutkielman aineisto koostuu seisemästä vertaisarvioidusta tutkimusartikkelista. Kirjallisuuskatsauksen aineistoa on analysoitu teorialähtöisesti teema-analyysillä. Teorialähtöistä sisällönanalyysiä käytetään apuvälineenä aineiston järjestämiseen ja tutkielman analyysirunko on muodostettu Vuorin (2015) määrittelemän kotoutumisen seitsemän erilaisen käytännön ulottuvuuden kautta, jossa analyysin teemat on uudelleen järjestetty neljään kokonaisuuteen: tiedon jakaminen ja ohjaus, psykososiaalinen tuki ja sosiaalisten oikeuksien välittäminen, kielellinen tuki ja hyvinvointi, kulttuuristen kohtaamisten järjestäminen sekä yhteiskunnallinen vaikuttaminen.

2 ALAIKÄISENÄ YKSIN TULLEET LAPSET JA NUORET SUOMESSA

2.1 Yksin tulleet turvapaikanhakijalapsen ja -nuoret

Tutkielmani viitekehyksen muodostavat alaikäisenä yksin tulleet turvapaikanhakijalapsen ja -nuoret sekä heidän kotoutumisen polkunsa sen jälkeen, kun he ovat saaneet oleskeluluvan Suomesta. Rajaan tutkielmani koskemaan alaikäisiä perheryhmäkodissa asuvia lapsia ja nuoria. Turvapaikanhakijalla tarkoitetaan ulkomaalaista henkilöä, joka hakee suojelua ja oleskeluoikeutta vieraasta valtiosta. Pakolainen määritellään henkilöksi, jolle on myönnetty turvapaikka jostakin valtiosta. Pakolaisaseman saa Suomessa myös henkilö, joka otetaan Suomeen United Nations High Commissioner for Refugees, UNHCR:n esityksestä pakolaiskiintiössä. Turvapaikanhakija saa pakolaisaseman, jos hänelle annetaan turvapaikka. (Sisäministeriö, STM 2021; Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisjärjestö i.a.)

Suomi vastaanottaa osana pakolaiskiintiötään noin 1050 kiintiöpakolaista vuoden 2022 aikana. Pakolaiskiintiötä on valmisteltu YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n Suomelle antaman ehdotuksen pohjalta. Suomen viranomaiset valitsevat Suomeen otettavat pakolaiset UNHCR:n esityksestä ja tulijoiden suojelun tarve sekä kotoutumisen edellytykset arvioidaan jo ennen heidän tuloaan Suomeen. (Valtioneuvosto 2021a.)

Yksintulleella alaikäisellä turvapaikanhakijalla tarkoitetaan henkilöä, joka on saapunut johonkin EU:n jäsenmaista ilman virallista huoltajaa ja ilmoittanut iäkseen alle 18-vuotta (EU Directive 2011/95, 13). Alaikäisellä tarkoitetaan yleensä alle 18-vuotiasta henkilöä. Suomessa alaikäisellä henkilöllä tarkoitetaan alle 18-vuotiasta

henkilöä (Laki holhoustoimesta 1999/442). Lastensuojelulaki määrittää alle 18-vuotiaan henkilön lapseksi ja nuorena pidetään 18–20-vuotiasta henkilöä (Lastensuojelulaki 2007/417, 6 §).

Kotimaasta lähtemisen taustalla voi olla monia eri syitä. Kotimaassa on saattanut olla levottomat olosuhteet tai heikentynyt yleinen turvallisuustaso. Syitä alaikäisen lapsen ja nuoren lähtemiselle on voinut olla myös esimerkiksi vaino, sota tai järjestäytynyt väkivalta. Perhe on voinut lähettää alaikäisen lapsen ja nuoren pakoon epävakaita oloja tai tämä on lähtenyt pakoon perhettään tai yhteisöään toiseen maahan. Maahanmuuttopolitiikasta riippuen alaikäisyys takaa turvapaikanhakijoille tiettyjä oikeuksia, kuten oikeuden huolenpitoon. Alaikäisellä turvapaikanhakijalla on myös paremmat mahdollisuudet oleskeluluvan saamiseen kuin täysi-ikäisellä turvapaikanhakijalla. Epävarmuus tulevaisuudesta voi kuitenkin vaikuttaa yksintulleen turvapaikanhakijan hyvinvointiin sekä motivaation kotoutua yhteiskuntaan. (Suokonautio & Rantala 2014, 9.)

Yksin saapuneelle alaikäiselle turvapaikanhakijalle määrätään käräjäoikeuden päätöksellä edustaja. Edustajalla on huoltajaan verrattava puhevalta lapsen asioissa. Edustaja ajaa lapsen etua virallisissa asioissa. Sen sijaan päivittäisten asioiden hoitaminen ei kuulu edustajan tehtäviin. Kasvatus, päivittäisten asioiden hoitaminen ja muu huolenpito kuuluvat perheryhmäkodin tehtäviin. Yksintulleista alaikäisistä turvapaikanhakijoista käytetään laissa ja hallinnossa myös termejä: ”ilman huoltajaa saapunut alaikäinen” sekä ”ilman huoltajaa saapunut lapsi”. (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 2011/746, 39 §, 41 §.)

Yksin ilman huoltajaa saapuvat lapset ja nuoret sijoitetaan turvapaikkaprosessien ajaksi ryhmäkoteihin, yksityismajoitukseen tai tukiasuntoihin. Oleskeluluvan saamisen jälkeen kasvatus ja huolenpito järjestetään yksityismajoituksessa, perheryhmäkodissa, tuetussa asumisessa, tai tukiasunnossa eivätkä he enää ole turvapaikanhakijoita. (THL i.a.)

Alaikäisen ilman huoltajaa tulleen turvapaikanhakijan kansainvälistä suojelua koskeva hakemus käsitellään samalla tavalla, kuin täysi-ikäistenkin. Kansainvälisellä suojelulla tarkoitetaan Euroopan unionin direktiivien ja Suomen ulkomaalaislain mukaan pakolaisasemaa tai toissijaista suojeluasemaa. He, joille annetaan myönteinen päätös, saavat myös oleskeluluvan. Ulkomaalaislain (2004/301) 6 §:n mukaan ”*alaikäisten hakemukset on käsiteltävä kiireellisesti ja päätöksenteossa on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen etuun sekä hänen kehitykseensä ja terveyteensä liittyviin seikkoihin.*” (Maahanmuuttovirasto 2021.)

2.2 Perheryhmäkotitoiminta

Tarkastelen tutkielmassani perheryhmäkodissa asuvia ilman huoltajaa Suomeen tulleita alaikäisiä, jotka ovat saaneet oleskeluluvan Suomeen sekä kuntapaikan. Lapset ja nuoret muuttavat perheryhmäkotiin turvapaikanhakijoita vastaanottavista ryhmäkodeista. Nuoret asuvat perheryhmäkodissa 18-vuotiaaksi asti, jonka jälkeen he muuttavat omaan asuntoon ja siirtyvät Maahanmuuttoyksikön jälkihuollon asiakkaiksi. (ks. Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386, 27 §.)

Perheryhmäkoti vastaa nuorten asumisesta, kasvatuksesta ja ohjauksesta. Perheryhmäkodin jokaisella nuorella on oma huone ja nimetty omaohjaaja (ks. Valtioneuvosto 2021b). Perheryhmäkodin ohjaajat tukevat nuoria päivittäisessä elämässä, opinnoissa sekä asioinnissa viranomaisten kanssa. Nuorten terveydenhoidosta vastaavat terveysasemat, muut kaupungin terveystalot sekä koulujen terveyshoito. (ks. Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386, 28 §; kts. myös SHL 2014/1301, 13 §.)

Omaohjaajasuhteen määrittäminen on tärkeää, koska lapsen ja nuoren odotukset sen sisällöstä ja merkityksestä voivat vaihdella paljon. Osalle lapsista omaohjaaja on käsitteenä täysin vieras, eikä heillä ole odotuksia sen suhteen, mutta toisilla taas voi olla samankaltaisia odotuksia, kuin omia vanhempiaankin kohtaan. Omaohjaajan velvollisuus on toimia nuoren edun mukaisesti ja omaohjaajuuteen liittyy toimiminen nuoren kokonaisvaltaisena kasvattajana niin fyysisen, psyykkisen kuin sosiaalisenkin hyvinvoinnin tukemiseksi. Omaohjaaja on ammatillisesti vastuussa lapsen ja nuoren kasvusta ja kehityksestä. Omaohjaajatyöskentely tarkoittaa nuoren yksilöllistä huomiointia, tukea ja läsnäoloa. (Kotoutuminen.fi i.a; ELY-keskus 2021.)

Saapuminen uuteen ja ennalta tuntemattomaan perheryhmäkotiin voi olla lapselle ja nuorelle merkittävä ja pelottavakin kokemus. Luottamuksen rakentumisen kannalta ensikohtaaminen aikuisten ja muiden nuorien kanssa on erityisen tärkeä ja siksi on hyvä, että ensikontakti solmitaan oman ohjaajan avustuksella. Omaohjaajan antamassa alkuinfossa käydään läpi perheryhmäkodin ja oman yksikön säännöt ja toimintatavat sekä annetaan alaikäiselle lapselle tietoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan uudessa paikassa. Koska lapsella ja nuorella ei ole vanhempia, tai muita läheisiä jokapäiväisessä elämässään on työntekijöiden ja omaohjaajan tehtävänä toimia välittävinä sekä turvallisina aikuisina lasten elämässä. Työntekijät eivät kuitenkaan korvaa lasten biologisia vanhempia, vaan tarkoituksena on toteuttaa vanhemmuuteen kuuluvia tehtäviä ammatillisesti. (Kotoutuminen.fi i.a.)

Perheryhmäkodin päätavoite on tukea nuorta kotoutumaan Suomeen sekä valmistaa heitä itsenäiseen elämään. Kotoutumista edistää sopivan koulu- ja opiskelupaikan löytäminen. Nuoret opiskelevat yksilöllisen suunnitelman mukaisesti peruskouluissa, lukio- ja ammatillisissa kouluissa sekä yksityisissä kouluissa. (ELY-keskus 2021.)

3 KOTOUTUMINEN

3.1 Kotoutuminen ja kotouttaminen

Työ- ja elinkeinoministeriön (2021, TEM) mukaan kotoutuminen edellyttää sitoutumista sekä maahanmuuttajilta itseltään, että vastaanottavalta yhteiskunnalta. Kotoutuminen nähdään maahanmuuttajan yksilöllisenä prosessina, jonka aikana maahanmuuttajan osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo yhteiskunnassa lisääntyvät vuorovaikutuksessa yhteiskunnan kanssa. Kotoutuminen edellyttää maahanmuuttajan omaa aktiivisuutta, yhteiskunnan vastaanottavuutta sekä vastaanottavuuden kehittämistä viranomaisten ja muiden toimijoiden yhteistyönä. Pyrkimys hyviin etnisiin suhteisiin edistää maahanmuuttajien kotoutumista ja yhteiskunnallista yhteenkuuluvuuden tunnetta. Maahanmuuttajat yhteiskunnan jäseniksi toivottava yhdenvertainen asenneilmapiiri ovat hyvän kotoutumisen edellytyksiä. (TEM 2021; kts. myös Kotoutuminen.fi i.a.)

Maahanmuuttajien kanssa tehtävää työtä ohjaa laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (1999/493). Lailla pyritään integroimaan maahanmuuttajat yhteiskuntaan sekä edistämään maahanmuuttajien tasaverlaisia oikeuksia Suomessa. Laissa määritetään kotouttamisen olevan viranomaisten tarjoamia palveluita, jotka edistävät kotoutumista. (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 1999/493, 1 §, 2 §.) Valtioneuvoston julkaisussa (2021c) mainitaan, että terminä kotouttamista ei suositella enää käytettävän, koska se on tulkittavissa myös niin, että maahanmuuttajalla ei ole omaa aktiivista roolia kotoutumisessa. Käsitteenä se löytyy kuitenkin vielä laista.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) koordinoivat ja vastaavat alueellisesta kotoutumisen edistämisestä. Lisäksi ne ohjaavat kuntia ja työ- ja elinkeinotoimistoja kotouttamiseen liittyvissä asioissa. Kotouttajaksi ja kotoutujaksi

määrittäminen on Sotkasiiran (2017, 122–123) mukaan tilannesidonnaista. Lainsäädäntö rajaa tietyille viranomaistahoille roolin kotouttamisen koordinoijana. Kunnissa tehdään kotouttamisohjelmia sekä niihin liittyviä suunnitelmia, joissa vaihtelevasti eri tahoille annetaan vastuuta kotouttamisen onnistumisesta. Kotouttamisen vastuun nähdään siirtyvän työnantajille, kolmannen sektorin toimijoille ja muille kansalaisille, minkä ohella myös kotoutujat itse asetetaan vastuuseen omasta kotoutumisestaan.

Kotouttamista, toisin sanoen kotoutumisen edistämisen toimivuutta on tarkasteltu paikoitellen kustannusten kohdentumisen, palvelujärjestelmän, kotoutumiskoulutuksen, kotoutumisen alkuvaiheen toimenpiteiden, maahanmuuttajien työllisyyden, työmarkkinoilla olevan syrjinnän ja järjestöjen roolin kautta. (Eduskunnan tarkastusvaliokunnan mietintö 2019.) Kotouttamispalveluiden toimivuuden ja vaikuttavuuden lisäämiseen vaikuttaa kotouttamis- ja peruspalveluissa työskentelevien ammattilaisten osaamisen kehittäminen. Yhteiskunnallisella tasolla on hyvä panostaa yli sektori-rajojen tapahtuvaan kotoutujalähtöiseen ohjaukseen, yhteistyöhön ja koordinointiin. (Ala-Kauhaluoma, Pitkänen, Ohtonen, Ramadan, Hautamäki, Vuorento & Rinne 2018, 125.)

3.2 Kotoutumisen edistäminen

Maahanmuutto Suomeen on viime vuosina monipuolistunut ja lisääntynyt. Yhteiskunnassamme pidetään tärkeänä, että maahanmuuttajille tarjotaan kotoutumista edistäviä toimenpiteitä sekä palveluja ja maahanmuuttajaväestön tarpeet huomioidaan julkisia palveluja järjestettäessä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2021.) Laki kotoutumisen edistämisestä (2010/1386, KotoL) edellyttää viranomaisten kehittävän kotoutumisen edistämiseen liittyvää monialaista yhteistyötä. Työ- ja elinkeinoministeriö puolestaan vastaa maahanmuuttajien kotouttamisesta ja siihen liittyvästä lainsäädännöstä sekä työllistymisen edistämisestä.

Kotoutuminen nähdään jatkuvana kaksisuuntaisena prosessina, jossa yhteiskunta muuttuu väistämättä väestön monimuotoistuessa maahanmuuttajan hankkiessa niin yhteiskunnassa, kuin työelämässäkin tarvittavia tietoja ja taitoja. Kotouttamistyö on Vuorin (2015, 396) ja Kotoutuminen - verkkosivuston mukaan osa maahanmuuttajatyötä, mutta kaikki muuttajataustaisten ihmisten kanssa tehtävä työ ei ole kotouttamista. Monikulttuurinen työmalli on laajempi kehys, joka mahdollistaa kotouttamistyön yhteiskunnallisen hahmottamisen. Monikulttuurinen työote perustuu haluun tunnistaa kulttuurierojen merkitys ja luoda edellytyksiä kulttuurien väliselle yhteiselolle ehkäisten samalla eroihin liittyvää syrjintää.

Tutkimusta siitä, mitä erityistä kotouttamisen työotteessa on ja mitä siinä on saavutettu, löytyy verrattain vähän. Myöskään maahanmuuttaja-asiakkaiden prosesseja ei ole juurikaan seurattu. Tarkemmat tutkimukset keskittyvät lähinnä pakolaisasiakkaisiin ja sosiaalityöhön sekä yleisemmin viranomaistoimintaan. Kotouttamispolitiikkaa on tutkittu irrallaan arjen käytännöistä, ja vaikka Suomi on Euroopan edistyneimpiä maita, kiinnitetään integraatiopolitiikassa huomioita yleisesti vain muuttajien henkilökohtaiseen kehitykseen, eristään kotouttamispolitiikka omiin organisaatioihinsa. (Ks. Vuori 2015, 396.)

Laki kotoutumisen edistämisestä (2010/1386) korostaa viranomaisten velvollisuutta tarjota asiakkailleen tietoa tämän oikeuksista, palvelujärjestelmästä ja kotoutumista edistävästä toimenpiteistä. Neuvova ja ohjaava työ ovat kotouttamisen ydintä, joka voi olla pitkäjänteistä tiedollisen pohjan rakentamista. Usein voi olla vaikeaa erottaa, miten tietoa jakava ja ohjauksellinen työskentely eroavat muista työmuodoista. Koska sosiaaliturva- ja palvelujärjestelmä yhteiskunnassamme ovat kovin monimutkaisia, tulee työntekijöiden opastaa asiakkaita oman kokemuksen ja tarvittavan ajallisen omaksumisen kautta ymmärtämään niiden toimintaa, rahoitusta, lainsäädäntöä ja järjestelmän eri osien keskinäisiä suhteita päätösten sekä toimenpiteiden suhteen. Järjestelmän pirstaloitumisen vuoksi, soviteltaessa asiakkaiden ongelmia organisaatioiden logiikkaan, voi sen käänköpuolena välittyä kuva yhteiskunnastamme pelkkänä byrokraattisena koneistona, mitä se usein onkin. (KotoL 2010/1386; kts. myös Vuori 2015, 398.)

3.3 Kotoutumisen käytännön ulottuvuudet

Vuori (2015, 398–402) jakaa kotoutumisen karkeasti seitsemään erilaiseen käytännön ulottuvuuteen, joita hyödynnetään läheisesti myös maahanmuuttajapalveluissa. Nämä ulottuvuudet ovat tiedon jakaminen ja ohjaus, psykososiaalinen tuki ja sosiaalisten oikeuksien välittäminen, kielellinen tuki ja fyysinen huolenpito, kulttuuristen kohtaamisten järjestäminen sekä yhteiskunnallinen vaikuttaminen.

Tiedon jakaminen, ohjaus ja neuvova työ ovat kotoutumisen edistämisen ydintä. Kyseessä voi olla rajatumpi informaation jakaminen tai pitkäjänteinen tiedollisen pohjan rakentaminen, jossa ohjaus erityisenä ammattiterminä viittaa esimerkiksi koulun opinto-ohjaajan, tai perheryhmäkodin sosiaaliohjaajan tehtäviin omassa työssään. Osa tiedosta voidaan määrittellä aineistoksi, joka jaetaan maahanmuuttajalle tämän aloittaessa elämäänsä Suomessa ja osa taas määrittellään viranomaisten antamaksi neuvonaksi ja ohjaukseksi. (ks. Vuori 2015, 398.)

Psykososiaalista tukea kutsutaan sosiaalityön tutkimuksessa muutokseen tähtääväksi, kuntouttavaksi ja aktivoivaksi työksi sekä interventiiviseksi ongelmatyöksi. Muiden asioiden hoito pyritään siirtämään syrjään siksi aikaa, että inhimilliset ja tilanteisesti tärkeämmät huolet voidaan turvallisesti kohdata. Elämäntilanteen aiemmat kokemukset, kuten kokemukset sodista ja väkivallasta voivat altistaa terveysongelmille. Vaikeista oloista tulevat turvapaikanhakijat ja pakolaiset ovat lähtökohtaisesti aina sosiaalityön asiakkaita, kunnes heidän ajatellaan pärjäävän niin sanottujen normaalipalveluiden parissa. Asiakas siirtyy kotoutumisajan jälkeen erityispalveluista normaalipalveluihin, mutta erityisen tuen tarve ei välttämättä poistu. (Vuori 2015, 399; Kotoutuminen.fi i.a.)

Henkilöllä, jolla on Suomessa vakituinen asuinkunta, on oikeus sosiaali- ja terveyspalveluihin kansalaisuudesta riippumatta. Sosiaaliturvaetuuksien ja yhteiskunnan tukemien palveluiden käsittely eli byrokratiatyö ovat sosiaalisten oikeuksien välittämistä maahanmuuttajalle ja kiinteästi sidoksissa ohjaavaan työotteeseen. Raha- ja käytännön asioiden hoitaminen tarjoaa tilan myös muiden asioiden käsittelylle ja mahdollistaa psykososiaalisen tuen tarpeen sekä mahdollisen syrjäytymisen ja siihen liittyvien riskien havainnoinnin. (Vuori 2015, 399; kts. myös TEM 2021.)

Kielen oppiminen on avain kotoutumiseen, koulutukseen, työelämään, kommunikointiin, arvoihin ja tapoihin. (Kotoutuminen.fi i.a.) Pakolaisten kanssa työskentelevien ohjaajien käyttämä selkokieli ja jatkuva vuorovaikutussuhde edistävät pakolaisten kielen oppimista. Kielenopetusta on Vuorin (2015, 400) mukaan pohdittu enemmän kuin muita kotouttamistyön kielellisiä puolia. Kielikoulutukset, kerhot ja kurssit, opiskelutaidot ja itsenäinen opiskelu, sekä opitun kielitaidon käyttäminen ovat avainasemassa kohti kotoutumista. Tämän lisäksi myös mahdollisuus asioimistulkkaukseen kuuluu sosiaalisiin oikeuksiin. Asioimistulkkauksen järjestäminen kuuluu viranomaistahoille. (ks. myös Latomaa, Pöyhönen, Suni & Tarnanen 2013, 168–169.)

Vuorin (2015, 401) tarkastelema fyysinen huolenpito kuuluu olennaisesti yleiseen hyvinvoinnin käsitteeseen. Hyvinvointia ja huolenpitoa tarjotaan julkisessa terveydenhuollossa niin perusterveydenhuollossa kuin erikoissairaanhoidossa ja päivystyksessäkin. Hyvinvointiin kuuluvat muun muassa suun terveydenhuolto, perushygienia, terveys- ja sairaus suomalaisessa kulttuurissa, ravitsemus, lääkkeet sekä asiakkaan huomioiminen myös ruumiillisena ihmisenä. (kts. myös Suokonautio & Rantala 2014, 9.)

Kulttuuristen kohtaamisten järjestäminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen liittyvät olennaisesti työn organisatoriseen puoleen kotoutumisen edistämässä. Kotouttamispolitiikan tavoitteisiin kuuluu kotoutumisen edistämisen kaksisuuntaisuus, jossa eivät ainoastaan kotoutujat muutu, vaan suomalainen yhteiskunta ja sen toimijat muuttuvat mukana. Kotouttamistyöhön liittyy laajemmin yhteiskunnallista vaikuttamista silloin, kun ammattilaiset osallistuvat maahanmuuttajapolitiikan käytäntöjen

kehittämiseen. Sosiaalityön tutkimuksessa tätä kutsutaan rakenteelliseksi sosiaalityöksi. (Vuori 2015, 401; Taskinen 2011, 51.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tutkielman tarkoituksena on tutkia yksintulleen alaikäisen lapsen ja nuoren kotoutumisen edistämistä kohti arjen kansalaisuutta kirjallisuuskatsauksen avulla. Tutkimuskysymyksenä on: Mitkä tekijät edistävät alaikäisen yksintulleen lapsen ja nuoren kotoutumista perheryhmäkodissa kohti arjen kansalaisuutta? Tutkimustulokset hyödyntävät maahanmuuttajapalveluiden perheryhmäkotitoimintaa ja rajaavat tutkimuksen perheryhmäkodin näkökulmasta tarkasteltavaksi. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on tuoda esiin jäsennellysti ja tiivistettynä viimeaikaista tutkimustietoa yksintulleen alaikäisen lapsen ja nuoren kotoutumisen edistämisestä kohti arjen kansalaisuuden vahvistumista.

4.2 Kirjallisuuskatsaus

Salmisen (2011, 6–7) mukaan kirjallisuuskatsauksen suuntauksia ovat kuvaileva (narrative literature review), systemaattinen (systematic review), määrällinen meta-analyysi, tai laadullinen metasynteesi. Tämän tutkielman tutkimusmetodinä on kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yleinen kirjallisuuskatsauksen muoto, jonka avulla tutkimuksen kohdetta on mahdollista tarkastella laajasti kirjallisen aineiston pohjalta (Salminen 2011, 3). Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on koota yhteen aikaisempien tutkimuksien tuloksia. Tiedonhaku on väl-

jempää, jonka vuoksi myös aineistot ovat laajempia. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen pohjalta on mahdollisuus saada kattavasti ajankohtaista tutkimustietoa. (Salminen 2011, 6–7.) Kirjallisuuskatsauksen avulla on mahdollista rakentaa kokonaiskuvaa jostakin tietystä asiakokonaisuudesta, joka edistää tieteenalan tuntemusta ikään kuin pakottaen tutkijan perehtymään tieteenalansa keskusteluun pitkällä aika välillä. (Salminen 2011, 3.)

Kirjallisuuskatsaus etenee vaiheittain sisältäen tutkimusongelman ja tutkimuskysymyksen määrittelyn, tiedonhaun, aineiston kriittisen arvioinnin, synteetin saadusta aineistosta sekä raportoinnin tuloksista. Kirjallisuuskatsauksen yksi tärkeimmistä vaiheista on tutkimusongelman, tutkimuskysymyksen ja tutkimuksen tarkoituksen määrittely. Aiheen tarkka rajaaminen on oleellista tutkimuksen onnistumisen kannalta. Liian laajalla tutkimuskysymyksellä aineistoja voi löytyä liikaa, eikä kaikkia löytyneitä aineistoja pysty käsittelemään laadukkaasti. Vastakohtana on liian suppea tutkimuskysymys, joka ei tuota aineistoa riittävästi tai ollenkaan. (Stolt, Axelin & Suhonen 2016, 23–24.)

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus voidaan jakaa narratiiviseen, tai integroivaan orientaatioon, joista jälkimmäistä käytän omassa tutkielmassani. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus on tyypiltään kevyin ja sen tavoitteena on antaa kokonaisvaltainen kuva aineistosta. Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen toteutusmuotoja ovat esimerkiksi yleiskatsaus ja toimituksellinen- sekä kommentoiva kirjallisuuskatsaus. Integroivalla katsauksella on puolestaan yhtymäkohtia systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen. Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa metodiset säännöt rajaavat aineiston rajaimista. Integroiva ote sen sijaan sallii erilaisin metodisin lähtökohdin tehdyt tutkimukset analyysin pohjaksi ja sillä voidaan kuvata haluttua ilmiötä mahdollisimman monipuolisesti. (Salminen 2011, 6–7.) Tarkastelen tässä kirjallisuuskatsauksessa yksin tulleiden alaikäisten lasten ja nuorten kotoutumisen edistämistä perheryhmäkodissa ja integroiva ote mahdollistaa erilaisin metodisin lähtökohdin tehtyjen tutkimusten monipuolisen tarkastelun sekä analysoinnin. Reflektoin aineiston valintaa koko ajan suhteessa tutkimuskysymykseen työn edetessä, jolloin aineiston on mahdollista tarkentua koko prosessin ajan (ks. Kangasniemi, Utriainen, Ahonen, Pietilä, Jääskeläinen & Liikanen 2013, 296).

4.3 Tutkimusprosessi

Tutkielman tutkimusongelma on noussut työelämästä. Aihe on ajankohtainen johtuen tulevista maakuntasuunnitelmista, kaupungin organisaatiouudistuksista sekä lainsäädännöllisistä muutoksista. Valtioneuvoston (2021a) selonteon kirjausten mukaan alaikäisten ilman huoltajaa Suomeen tulleiden palveluja tulee kehittää, jotta

kotoutumispalvelut olisivat yhtenäiset kaikissa perheryhmäkodeissa. Tämän vuoksi myös lakia kotoutumisen edistämisestä (2010/1386) päivitetään tämän tutkielman kirjoittamisen aikana.

Tutkimusongelma tutkielmaan tarkentui valitsemalla tarkennettu kohderyhmä, yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat. Rajasin aihealueen tarkastelemaan kotoutumisen edistämistä, sillä kotoutuminen ilmiönä on erittäin laaja-alainen. Tutkimusongelman- ja kysymyksen tarkentamisen yhteydessä määrittelin keskeisimmät käsitteet aiheen kannalta, joita ovat turvapaikanhakijat, yksin tulleet pakolaislapset ja nuoret, kotoutuminen ja kotoutumisen edistäminen. Tutkimusaineiston ja tutkimuskysymyksen muodostumisen tietoa hain kirjallisuuskatsauksesta ja kirjallisuuskatsauksen käytöstä yleisesti.

Muotoilin hakusanoja useaan otteeseen, jotta sain sopivia hakutuloksia. Tietokantoja olivat Academic Search Elite ja Elektra, sekä Google Scholar, jossa tein manuaalisen tiedonhaun. Käytin myös yliopistojen kirjastojen sekä Helka ja JYKDOK-tietokantoja laajemman hakutuloksen saamiseksi. Alustavassa tiedonhaussa suomalaisista tietokannoista (Arto, Melinda) löytyi vähäinen määrä materiaalia, joten käytin lisäksi kansainvälisiä tietokantoja. Suomenkielisinä hakusanoina olivat yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat ja kotoutuminen. Englanninkielisiä hakusanoja olivat integration unaccompanied minors ja unaccompanied minors/children seeking asylum. Käytin tietokannoissa sanan katkaisua sekä AND ja OR operaattoreita. Muodostin hakusanoista erilaisia yhdistelmiä, jotta sain aineistoista mahdollisimman monipuolisen. Olen rajannut aineistoa tutkimuskysymykseen liittyvillä avainsanoilla sekä sisäänotto- ja poissulkukriteereillä (TAULUKKO 1).

TAULUKKO 1. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
<ul style="list-style-type: none"> • Saatavilla maksuttomasti ja sähköisenä • Suomen ja englanninkieliset • Julkaistu 2000–2022. • Väitöskirja, tieteellinen artikkeli, tai tutkimus • Turvapaikanhakijoita, yksintulleita pakolaislapsia ja 	<ul style="list-style-type: none"> • Maksullinen, ei sähköisesti saatavilla • Julkaistu muulla kielellä, kuin englanti ja suomi • Julkaistu ennen 2000 lukua • Opinnäytetyö tai gradu • Ei sisällä tutkielman käsitteitä

<p>nuoria, kotoutumista ja kotoutumisen edistämistä kuvaavat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vastaa tutkimuskysymykseen • Valitaan tiivistelmän perusteella 	<ul style="list-style-type: none"> • Ei vastaa tiivistelmän perusteella tutkimuskysymykseen, tai tue käsitteistöä.
--	---

Rajasin aineistoni vuosina 2000–2022 julkaistuihin ja vertaisarvioituihin tieteellisiin artikkeleihin ja tutkimuksiin sekä väitöskirjoihin, jotta tutkimusaineistoni olisi riittävän ajankohtainen. Aineisto sai olla suomen, tai englanninkielinen, jotta mukaan saatiin kattava otos. Aineiston tuli olla maksuton ja saatavilla sähköisesti prosessin sujuvoittamiseksi. Aineiston tuli sisältää kuvauksia turvapaikanhakijoista, yksintulleistakolalaislapsista ja nuorista sekä kotoutumisesta ja sen edistämistä. Aineiston tuli vastata tutkimuskysymykseen. Valitsin artikkelit ensin mukaan otsikon ja sen jälkeentivistelmän perusteella. Rajasin aineistohaun tuloksia pois sillä perusteella, että ne eivät vastanneet tutkimuskysymykseen, tai eivät olleet muulla tavalla tarpeeksi laadukkaita, eivätkä täyttäneet laadukkaan tieteellisen tutkimuksen kriteerejä. Aineistoiksi valikoitui seitsemän tutkimusartikkelia.

4.4 Tutkimusaineiston kuvaus

Tässä tutkielmassa aineisto koostuu seitsemästä vertaisarvioidusta tutkimusartikkelista. Artikkeleiden tietoa on kerätty muun muassa etnografisen tutkimuksen avulla, haastatteleamalla ilman huoltajaa olevia lapsia ja nuoria sekä kotouttamistyön ammattilaisia. Artikkeleiden tutkimusaineistoa on kerätty aikaisemmin tehtyjen haastatteluiden jäsenysten sekä laadullisten tutkimusprojektien pohjalta.

TAULUKKO 2. Tutkimusaineisto

Tutkimuksen nimi, tekijät ja vuosi	Tutkimuksen tyyppi	Tutkimuksen tarkoitus	Tutkittavat ja aineisto
Hiitola, Johanna 2018. Afganista-	Tieteellinen artikkeli (Janus)	Tarkastella Afganianiyhteisön jä-	Pieni Afganianiyhteisö n. 150 hlöä. Aineistossa lähestytään kotoutumista

nilaisten pakko- muuttajien arjen kansalaisuus ja toiminnan mah- dollisuudet		senten kotoutu- misen mahdolli- suuksia Suo- messa.	ja kotouttamistyötä et- nografisen tutkimuksen avulla.
Kaukko, Mervi & Wernesjö, Ulrika 2016. Belonging and participation in liminality: Un- accompanied children in Fin- land and Sweden.	Tieteellinen artik- keli (Childhood)	Tutkia ilman huoltajaa olevien turvapakahan- kija- ja pakolais- lasten osallistu- mista ja yhteen- kuuluvuuden tunnetta Suo- messa ja Ruot- sissa.	Ilman huoltajaa olevat lapset ja nuoret. Tutkimus perustuu kah- teen laadulliseen tutki- musprojektiin.
Kauko, Outi 2015. Yksinäisyys ala- ikäisten turvapai- kanhakijoiden valottamana.	Tieteellinen artik- keli (Yhteiskunta- politiikka)	Tutkia millaista tietoa turvapaik- kaa Suomesta ha- keneilla lapsilla on yksinäisyy- destä elämäkko- kemustensa poh- jalta ja miten lap- set asemoivat it- sensä yksinäisyy- teen nähden.	Turvapaikkaa Suomesta hakevat lapset. Tutkimus koostuu 12 lapsen haastattelusta.
Kuusisto, Anna- Kaisa & Korjo- nen-Kuusipuro, Kristiina 2018. Yksin tulleet nu- oret hallinnan koh- teena: Suomalai- nen yhteiskunta näköalattomuus- den vai toivon ra- kentajana?	Tieteellinen artik- keli (Janus)	Tarkastella yksin maahan tulleiden nuorten huolen- aiheita ja ylipää- tään heidän koke- muksiaan hallin- nan kohteena elä- misestä.	Yksin maahan tulleet lapset ja nuoret. Tutkimuksen aineisto koostuu lasten ja nuor- ten haastatteluista.
Turtiainen, Kati 2009. Kertomuk- sia uuden kyn- nyksellä - Luotta- muksen rakentu- minen kiintiöpa- kolaisten ja viran- omaisten välillä.	Tieteellinen artik- keli (Janus)	Tarkastella kiin- tiöpakolaisten luottamuksen ra- kentumista viran- omaisia kohtaan pakolaisprosessin eri vaiheissa.	Tutkimusaineistona on 10 episodista haastatte- lua, joihin osallistui 13 eri ikäistä kiintiöpa- kolaista, jotka olivat olleet Suomessa keskimäärin 7 v.

Turtiainen, Kati & Kokkonen, Tuomo & Viitasalo, Katri 2018. Aktiivisen kansalaisuuden mahdollisuudet kotouttamistyön ulkoisten ehtojen ja maahanmuuttajien tarpeiden ristipaineissa.	Tieteellinen artikkeli (Janus)	Artikkelissa analysoidaan, miten aktiivinen kansalaisuus rakentuu kotouttamistyön rakenteellisten ehtojen ja maahanmuuttajien tarpeiden huomioimisen ristiriidassa.	Tarkastelu pohjautuu kotouttamistyön ammattilaisille tehtyihin haastatteluihin.
Vuori, Jaana 2015. Kotouttamisen arjen kansalaisuuden rakentamisena.	Tieteellinen artikkeli (Yhteiskuntapolitiikka)	Artikkelissa tarkastellaan, mitä puolia maahanmuuttajien kotouttamisessa on, kun sitä tehdään viranomaisien, ammattilaisten ja kansalaisjärjestöjen työnä.	Analyysi perustuu vuosina 2003–2005 kerättyihin haastattelu- ja havainnointiaineistoihin ja tutkimuksen jaottelu on tehty empiirisen kenttätönn, maahanmuutto- ja sosiaalialan tutkimuksen sekä monikulttuurisuutta käsittelevien jäsennysten pohjalta.

Johanna Hiitola (2018) on tarkastellut tutkimusaineistossaan Afgaaniyhteisön (n. 150) kotoutumisen mahdollisuuksia Suomessa etnografisen tutkimuksen avulla. Kotouttamistyötä on lähestytty arjen kansalaisuuden ja kansalaisuuden käsitteen avulla. Mervi Kaukon ja Ulrika Wernesjön (2017) artikkelissa on tutkittu ilman huoltajaa olevien lasten ja nuorten osallistumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta kahden laadullisen tutkimusprojektin kautta, jotka on tehty Suomessa ja Ruotsissa. Suomessa oli haastateltu turvapaikanhakija tyttöjä ja Ruotsissa lapsia sekä nuoria, jotka olivat alkuvaiheen kotoutujia ja saaneet jo positiivisen turvapaikkapäätöksen Ruotsissa.

Outi Kaukon (2015) ja Anna Kuusiston & Kristiina Korjonen-Kuusipuron (2018) artikkeleissa on tarkasteltu haastatteluiden avulla, miten lapset asemoivat itsensä yksinäisyyteen nähden, miten yksintulleiden nuorten huolenaiheet on koettu ja miten niihin on pyritty vastaamaan. Kaukon (2015) aineistona on ollut oleskeluluvan Suomesta saaneiden ilman huoltajaa tulleiden lasten haastatteluista (12) ja Kuusisto & Korjonen-Kuusipuron (2018) artikkelissa on tarkasteltu kenttätönn muistiinpanoja lasten ja nuorten kanssa niin Suomessa kuin ulkomailla ja ammattilaisten keskuudessa.

Kati Turtiaisen (2009) ja Jaana Vuorin (2015) artikkelit ja tutkimusaineistot ovat koostuneet kiintiöpakolaisten (13) haastatteluista sekä Vuorin vuonna 2003–2005 ke-

rätyistä haastattelu- ja havainnointiaineistoista. Artikkeleissa on tarkasteltu kiintiöpaikolaisten luottamuksen rakentumista viranomaisia kohtaan sekä maahanmuuttajien kotoutumista, kun sitä on tehty esimerkiksi viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen työnä. Kati Turtiainen yhdessä Tuomo Kokkosen ja Katri Viitasalon (2018) kanssa ovat analysoineet artikkelissaan, miten aktiivinen kansalaisuus on rakentunut kotouttamistyön kontekstissa, pohjautuen kotouttamistyön ammattilaisille tehtyihin haastatteluihin (13) kehittämishankkeen yhteydessä vuonna 2016–2017. Kirjallisuuskatsaukseen valitsemani artikkelit antavat myös monipuolista tietoa tarkastellessani yksin tulleiden alaikäisten lasten ja nuorten kotoutumisen edistämisen mahdollisuuksia Suomessa. Vaikka artikkeleista saa näkymän myös ulkomaisiin tutkimuksiin, hyödynnän aineistoista suomalaiseseen perheryhmäkotityöhön soveltuvat osat.

4.5 Aineiston analyysi

Laadullisen tutkimuksen avulla pyritään joko ymmärtämään, tai selittämään tiettyä ilmiötä ja muodostamaan siitä selkeä käsitys (Tuomi & Sarajärvi 2018, 28). Sisällönanalyysi on perinteinen laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmä, jota voidaan käyttää joko teoreettisena kehyksenä yhdistettynä muihin analyysimenetelmiin, tai yksittäisenä metodina. Hyödyntäen sisällönanalyysiä voidaan aineisto saada tiiviiseen ja selkeään muotoon säilyttäen kuitenkin sen sisältämän keskeisen sisällön. Hajanaisesta aineistosta pyritään saamaan informaatioltaan johdonmukainen kokonaisuus, jonka pohjalta on mahdollista tehdä johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. (Puusa & Juuti 2020.)

Saadusta aineistosta voidaan lähteä tekemään analyysiä esimerkiksi teemoittelun, luokittelun, tai tyyppittelun avulla. Teema-analyysissä aineistosta pyritään löytämään keskeisiä aiheita ja merkityksiä. Teema-analyysi koostuu kuudesta eri vaiheesta, joita ovat: aineistoon tutustuminen, koodien muodostaminen aineistosta, teemojen etsiminen, teemojen arviointi, teemojen määrittelemine ja nimeäminen sekä raportin tuottaminen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105–107.)

Tässä tutkielmassa kirjallisuuskatsauksen aineistoa analysoitiin teorialähtöisesti teema-analyysillä. Teorialähtöistä sisällönanalyysiä käytettiin apuvälineenä aineiston järjestämiseen. Tuomen ja Sarajärven (2018, 107–110) mukaan sisällönanalyysia ei yleensä käytetä kirjallisuuskatsauksen analyysin välineenä, mutta sitä voidaan hyödyntää aineiston järjestämisessä. Aineiston luokittelu perustuu johonkin tiedossa olevaan käsitejärjestelmään, kuten aikaisempaan malliin, tai teoriaan silloin kun sisällönanalyysi muodostetaan teorialähtöisesti. Teorialähtöinen sisällönanalyysi lähtee liikkeelle analyysirungon muodostamisesta, jonka sisälle rakennetaan aineiston pohjalta erilaisia kategorioita ja luokituksia. Analyysirungon ulkopuolelle jäävistä asioista

voidaan Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan järjestää uusia luokkia aineistolähtöisen sisällönanalyysin periaatteiden mukaisesti ja testata käytössä olevaa teoriaa uudemmassa kontekstissa.

Muodostin tutkielmani analyysirungon Vuorin (2015, 398–402) määrittelemän kotoutumisen seitsemän erilaisen käytännön ulottuvuuden kautta, jonka mukaisesti järjestin analyysin teemat uudelleen neljään kokonaisuuteen: tiedon jakaminen ja ohjaus, psykososiaalinen tuki ja sosiaalisten oikeuksien välittäminen, kielellinen tuki ja hyvinvointi, kulttuuristen kohtaamisten järjestäminen sekä yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Näitä osa-alueita olen avannut tarkemmin luvussa 3.3; Kotoutumisen käytännön ulottuvuudet.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Tiedon jakaminen ja ohjaus

Tiedon jakaminen ja ohjaus ovat kotouttamistyön ydintä, jossa viranomaisen velvollisuutena on tarjota asiakkaille tietoa kotoutumista edistävästä toimenpiteistä, palvelujärjestelmästä sekä oikeuksista. Alkuvaiheen kotoutumisen onnistuminen vaatii toimijoilta riittäviä resursseja ja kotoutumista edistävien perustarpeiden, kuten kodin, terveyden, vaatteiden ja ruuan saamisen mahdollistamisen. Tiedon saanti omalla äidinkielellä sekä viranmaistahojen ymmärrys siitä, että tiedon omaksuminen vie aikaa on hyvä huomioida alkuvaiheen suunnitelmassa. Tietoa on hyvä jakaa oikea-aikaisesti ja suunnitelmallisesti yksi kokonaisuus kerrallaan, koska tiedon omaksuminen tarvitsee usein toistoa. (Vuori 2015, 395–398.)

Hiitolan (2018, 330) ja Turtiaisen (2009, 329) sekä Kaukko ja Wernesjön (2016, 15–17) artikkeleiden mukaan ennen ohjaavan ja neuvovan työn toteuttamista, on työntekijöiden hyvä ymmärtää luottamuksellisen suhteen luomisen tärkeys asiakkaisiin. Suomeen saapuvilla lapsilla ja nuorilla on usein takanaan kidutusta, vainoa ja hankalia viranomaiskokemuksia. Suuri osa yksintulleista alaikäisistä lapsista ja nuorista on joutunut pakomatkinsa aikana kokemaan vaikeita asioita, kuten pidätetyksi joutumisen, salamatkustamisen ja seksuaalisen hyväksikäytön sekä ystävien ja läheisten kuoleman. Kulttuuriset tekijät, sukupuoli sekä ikä vaikuttavat myös pitkälti siihen, miten lapset ja nuoret ovat suhtautuneet, tai ymmärtäneet uhrina olemisen, hyväksikäytön, tuen vastaanottamisen ja kuntoutumisen. Traumakokemustensa vuoksi lapset ja nuoret voivat pelätä ammattilaisia ja heihin voi olla vaikea luoda luottamuksellista suhdetta. Alkuvaiheen viranomaiskokemuksella nähdäänkin olevan merkittävä rooli

luottamuksen rakentumisessa uutta yhteiskuntaa kohtaan. Luottamus uutta yhteiskuntaa kohtaan on keskeistä niin yksilöllisen hyvinvoinnin kuin koko yhteiskunnan toimijuuden kannalta (Turtiainen 2009, 329).

Asiakkaan ja työntekijän tutustumiselle on hyvä antaa riittävästi aikaa niin, että kotoutujan toiveet, tavoitteet ja olemassa oleva osaaminen sekä mahdollisuudet saada sovitettua yhteen. Yhdessä tekeminen ja kotoutuminen edellyttävät vaivannäköä niin järjestelmän kuin yksilön toiveidenkin yhteensovittamisen luovuutta silmällä pitäen. (Turtiainen, Kokkonen & Viitasalo 2018, 354.) Lapset ja nuoret elävät niin maahan tullessaan kuin tulevaisuudessaakin kulttuurien ristipaineessa, jossa lapsuudessa omaksutut kulttuuriset käytännöt väistämättä törmäilevät ja sekoittuvat uuteen. Useampaan kulttuuriin kuulumisen voi vetää lapsen ja nuoren mieltä eri suuntiin, ja tuoda sitä kautta epävarmuutta elämään. Tässä tilanteessa koti, jossa uusia asioita voi rauhassa ja turvallisesti ihmetellä, kritisoida sekä niistä keskustella, on ensiarvoisen tärkeää. Koti, jossa aikuiset tukevat, ohjaavat ja kannustavat uuden elämän alkuun ilman pelkoa luovat hyvän pohjan kotoutumiselle. (Turtiainen 2009, 343; Kuusisto & Korjonen-Kuusipuro 2018, 371.)

Outi Kaukko (2015, 42) sekä Mervi Kaukko ja Ulrika Wernesjö (2016, 11–14) kertovat artikkeleissaan lasten ja nuorten toiveista suomalaisaikuisille. He toivovat aikuisilta ymmärryksen ja kuuntelun ohella läsnäoloa, huolenpitoa, luottamusta ja jatkuvuutta, jotka normaaliolosuhteissa olisivat toiveita ja odotuksia omia perheenjäseniä kohtaan. Kaikkien lasten kohdalla perheenyhdistäminen ei ole mahdollista, eivätkä he voi siihen välttämättä vaikuttaa. Aikuisten ja vertaisten seura, tuki sekä vuorovaikeus voivat helpottaa pitkäaikaista vanhempien poissaoloon liittyvää yksinäisyyttä ja syrjäytymisen tunnetta, vaikka yksinäisyyttä pyrkisikin aktiivisesti unohtamaan ja peittämään. Lapset ja nuoret toivovat myös, että yksilöllisyys ja erilaisuus huomioidaan heidän huolenpidossa ja hoivassa. Toiset lapset kokevat ikänsä puolesta olevan jo aikuisia ja toiset taas haluavat heitä kohdeltavan kuin lapsia yleensä. Yleisesti ottaen aikuisten on hyvä huomioida ja kuunnella tarkkaavaisesti lasten ikään, sukupuolirooleihin sekä yksilölliseen elämään liittyvät tuntemukset heidän arjessaan, jotta heitä voidaan tukea ja ohjata oikeaan suuntaan.

Hiitolan (2015, 328–329) sekä Kaukon ja Wernesjön (2016, 15–16) mukaan merkittävä yksilöiden toiminnan mahdollisuuksiin ja kansalaisuuteen vaikuttava seikka on sukupuoli. Sukupuoleen ei vaikuta poliittinen tai uskonnollinen suuntautuminen. Asiakkaan kuulumisen tiettyyn uskontoon voi olla työn kannalta keskeinen asia ja ideaalitalanteessa työntekijöillä on mahdollisuus tutustua asiakkaaseen sekä pyrkiä ymmärtämään hänen yksilöllinen tilanteensa, mikä ei paikannu ainoastaan tiettyyn ryhmäjäsenyyteen tai maahanmuuttajataustaan. Vaarana voi olla, että yksilöllisen työtteen sijaan asiakkaan tilannetta tulkitaan ennako-odotusten kautta. Kaukko ja

Wernesjö (2016, 16) kertovat, että tytöt eivät useinkaan omassa kulttuurissaan ole olleet tekemisissä toisen sukupuolen kanssa, lukuun ottamatta omia perheenjäseniään. Vaarallinen matka on luonut entisestään epävarmuutta miehiä kohtaan, koska tytöt ovat voineet joutua kohtaamaan väkivaltaa ja hyväksikäyttöä. Tutkijat pitävät erittäin tärkeänä, että sosiaalinen dynamiikka huomioidaan asumisyksiköissä ja siellä tehtävissä huonejärjestelyissä sekä yleisessä olemisessä.

5.2 Psykososiaalinen tuki ja sosiaaliset oikeudet

Vaikeista oloista tulevat lapset ja nuoret tarvitsevat monesti sosiaalityön palveluja, kunnes voidaan ajatella, että he pärjäävät normaalien palveluiden varassa. Maahanmuuttaja-asiakas on asemassa, jossa hän tarvitsee erityistä tukea ammattilaisilta ja edustajalta, koska ei juuri yhteiskuntaan saapuneena kykene osallistumaan täysipainoisesti koulutukseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan. Apua voidaan tarvita esimerkiksi sosiaalisiin ja psyykkisiin ongelmiin mahdollisen terapiatyöskentelyn lisänä, kotoutumistyön ulkopuolella. Alaikäisellä, yksintulleella lapsella ja nuorella on elämäntilanteissa usein puolia, jotka tekevät hänestä erityisen alttiin haavoittumiselle. Näitä voivat olla esimerkiksi kokemukset sodista ja väkivallasta, terveysongelmat ja huono pohjakoulutus. Heitä voidaan luonnehtia syrjäytymisen uhan alla olevaksi ryhmäksi, jolla rajallinen osallisuus kansalaisina ja samalla riippuvuus sosiaalityöstä voi jäädä pysyväksi. Tämän vuoksi psykososiaalinen tuki nähdään erityisen tärkeänä maahan saapuneille lapsille ja nuorille. (Vuori 2015, 399; Kuusisto & Korjonen-Kuusipuro 2018, 371–372.)

Psyykkinen ja fyysinen oireilu on (Hiitolan 2018, 332–333) mukaan hyvin tavallisia lasten ja nuorten keskuudessa ja usein se vaikeuttaa elämän aloittamista uudessa maassa. Vaikka lastensuojelu ja alaikäisyksiköt löytävät sekä tarjoavat oireileville lapsille ja nuorille hoitoa, on psykiatrisen hoidon puute yleistä. Näissä tutkimuksissa nuoret kertovat pakolais- ja konfliktihistorioistaan, kuten kokemastaan ja todistamastaan kidutuksesta, pakkoavioliitoista, lasten nälkäkuolemista, fyysisestä ja psyykkisestä väkivallasta, läheisten kuolemista sekä kerjäämällä elämisestä. Tämä voi väistämättä heijastua vaikeuksina kiinnittyä uuteen maahan ja elämään psyykkisen sekä fyysisen huonovointisuuden vuoksi. Psykososiaalinen tuki on nähty erityisen tärkeänä, koska se vaikuttaa lasten ja nuorten opintoihin sekä niiden etenemiseen. Koulupoissaoloja kertyy usein masennuksen, fyysisten oireiden, kuten kipujen ja päänsäryn, sekä ahdistuksen vuoksi. Kaukko ja Wernesjö (2016, 9–10) kertovat, että yksintulleet lapset ja nuoret kokevat usein epävakautta elämässään, johon heijastuu vahvasti tunne siitä, että he eivät saa ääntään kuuluviin aikuisten maailmassa. He voivat kokea

ahdistuneisuutta siitä, että heitä kohtaan on valtavasti odotuksia juuri itsenäistymiseen liittyvissä asioissa, vaikka yhteiskunta on vieras ja samaan aikaan heidän oletetaan toimivan lasten tavoin. Lapset ja nuoret elävät elämäänsä niin sanotussa välitilassa, mikä vaikuttaa heidän mielenterveyteensä entisestään. Kahden kulttuurin välissä eläminen on stressaavaa ja haastavaa, johon he tarvitsevat erityisen paljon tukea alkuvaiheen kotoutumisessa.

Kiristynyt maahanmuuttopolitiikka on Kuusisto ja Korjonen-Kuusipuro (2018, 373–374) mukaan synnyttänyt tilanteen, jossa yksin maahan tulleita poistetaan ennätysmäärä. Pitkittyneiden päätöksentekoprosessien aikana monet lapset ja nuoret ovat alkaneet jo kotiutua Suomeen. Toisaalta nuorten kotoutuminen on vaikeutunut, koska lyhyet oleskeluluvat ja niiden jatkot luovat jatkuvan odottamisen kierteen, jolloin psykososiaalisen tuen nuorilla kasvaa. Kuusisto ja Korjonen-Kuusipuron (2018) mukaan suomalainen kotoutumispolitiikka näyttää erikoisena, sillä nuoret ovat sitoutuneet kotoutumiseen heiltä vaaditulla tavalla ja hoitaneet omat velvoitteensa, mutta siitä huolimatta yhteiskunta työntää heitä pois maasta. Nuori sopeutuu yhteiskunnan mukaan nopeasti uuteen ja hänen oletetaan sopeutuvan palautukseenkin 18 vuotta täyttyessään samalla tavalla. Alati vaihtuvien käytäntöjen ja näköalattomuuden sijaan Suomen tulisi Kuusiston ja Korjonen-Kuusipuron (2018) mukaan luoda vastuullisempaa ja lapsen edun huomioivaa turvapaikkapolitiikkaa kuormittamatta turhaan heidän psyykkistä taakkaansa. Toivon luominen nähdään merkityksellisenä niin yksilön, kuin yhteisönkin kannalta. Toivo mahdollistaa toimimisen paremman elämän ja paremman tulevaisuuden puolesta.

Kaukko ja Wernesjö (2016), Kauko (2015, 36–37) sekä Turtiainen ym. (2018, 345) kuvaavat artikkeleissaan turvapaikanhakijalasten tilannetta toistuvien menetysten, juurettomuuden, läheisistä erossa olon ja traumojen kautta. Kasautuvat menetyksen tunteet koostuvat perheestä, ystäväistä ja yhteisöstä erossaolosta, rakkaiden ihmisten katoamisista, tai kuolemista, sekä aiemmin eletyn elämän ikävöinnistä. Lapset tuntevat irrallisuutta, yksinäisyyttä ja eristyneisyyttä perheenjäsenten menetysten vuoksi, tai huolehtiessaan siitä, ovatko perheenjäsenet turvassa, tai edes elossa. Tutusta ympäristöstä ja uusista ihmissuhteista siirtyminen edellyttää aikaa vievää sosiaalista integraatiota ja tänä aikana lapsi saattaa olla yksin, minkä seurauksena yksinäisyyden tunteen kokemukset ja tarve psykososiaaliselle tuelle ovat erittäin tärkeässä asemassa. Yksin oleminen ja asuminen ylipäättään ovat uusi, opettelua vaativa asia Suomessa, sillä he eivät ole tottuneet olemaan ilman läheisiään ja perhettään. Osa lapsista kohtaa rasismia, mikä osaltaan voi syventää eriytymistä suhteessa suomalaisiin ja suomalaiseen yhteiskuntaan. Kuulumisen ja kotiutumisen kannalta asuinympäristössä luoduilla sosiaalisilla suhteilla on iso merkitys. Suomessa olevat aikuiset kuten ohjaajat ja edustajat asettuvat pääsääntöisesti taustalle vahvistaen lasten hyvinvointia ja omien

vanhempien merkitystä. Heiltä saatu tuki, turva ja huolenpito ovat merkityksellisiä psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin kannalta (Kauko 2015, 43).

Sosiaalisten oikeuksien välittäminen liittyy läheisesti sosiaaliturvaetuuksien sekä yhteiskunnan tukemien palveluiden käsittelyyn, eli byrokraatiaan. Maistraatti, jossa maahantulija rekisteröidään, toimii porttina sosiaaliin oikeuksiin. (Vuori 2015, 399.) Oleskeluluvan ja myöhemmin mahdollisen virallisen kansalaisen statuksen saaminen ovat edellytyksiä täysille sosiaalisille ja poliittisille oikeuksille. Sosiaalisia oikeuksia ovat esimerkiksi oikeudet terveydenhoitoon ja koulutukseen sekä sosiaaliturvaan. On kuitenkin paljon monimutkaisempi asia, miten nämä oikeudet on mahdollista toteuttaa, jotta asiakas tuntee kuuluvansa yhteiskuntaamme, tai joihinkin muihin erityisempiin yhteisöihin. (Hiitola 2018, 329.)

Sosiaaliturva nähdään Hiitolan (2018) ja Vuorin (2015) sekä Kaukon ja Werne-sjön (2016) artikkeleiden mukaan ihmisoikeutena, perusoikeutena ja jokaiselle kuuluvana välttämättömänä toimeentulona ja huolenpitona (kts. myös Euroopan ihmisoikeussopimus 1999/63; Suomen perustuslaki 1999/731, 19§). Kunnassa asuva yksin tullut lapsi ja nuori on oikeutettu samaan sosiaali- ja terveydenhuoltoon kuin natiivi-väestö ja heillä on oikeus tarvittaviin lastensuojelupalveluihin, koulunkäyntiin sekä opiskeluhuoltoon. Koulunkäynti on nähty tärkeänä sosiaalisen tuen porttina niin ystävyys-suhteiden kuin kielen oppimisenkin näkökulmista. Koulunkäyntiin ohjaaminen ja koulunkäynnin tuki mahdollistavat lapsen ja nuoren kokonaisvaltaista kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Ne edistävät osaltaan yhteenkuuluvuutta, vaikka byrokratiatyö nähdäänkin vaikeasti erotettavana muista kotouttamistyön puolistista, kuten neuvonnasta, ohjauksesta, psykososiaalisesta tuesta ja kielellisestä tuesta (Vuori 2015, 400).

5.3 Kielellinen tuki ja hyvinvointi

Suomen tai ruotsin kielen opetus, erikielisten opastavien tekstien tuottaminen ja tulkkaus ovat kotoutumistyön keskeisiä tehtäviä maahanmuuttajien kielellisessä tuessa. Suomessa asioimistulkkaus on nähty sosiaalisena oikeutena, jonka maksaminen ja järjestäminen ovat viranomaisten vastuulla silloinkin, kun asiakkaiden ruotsin, tai suomen taito eivät riitä, eikä muuta yhteistä kieltä ole. Tulkkauksen järjestäminen ja käytön systematisointi ovat tärkeitä kotoutumistyön edellytyksiä. Tulkkausta tarvitaan lähes aina asumisen alkuvaiheessa ja monesti myös sen jälkeen, vaikka asiakas pärjäisikin jo arkisessa kanssakäymisessä suomen kielellä. Tulkkausta voidaan tarvita myös esimerkiksi kriisitilanteissa, ikääntymiseen ja sairastamiseen liittyvissä asioissa. Huomioitavaa on myös, että kielen opetuksessa sen oma erityinen ryhmänsä ovat ongelmat luku- ja kirjoitustaidossa, joko erilaisten oppimisvaikeuksien, tai puuttuvan

koulutaustan vuoksi. Viranomaisten on hyvä huomioida arjessa selkokielisyys ja selkokielen käyttö. Jatkuva vuorovaikutus sekä sitä kautta luottamuksellisen suhteen luominen edesauttavat kielen kehittymistä. (Vuori 2015, 400–401.)

Turtiainen ym. (2018, 345), Kauko ja Wernesjö (2016, 8–9), Turtiainen (2009, 330) sekä Kuusisto ja Korjonen-Kuusipuro (2018, 370) tutkimuksissa korostuvat kielitaidon ja suomen kielen oppimisen tärkeys kotoutumisessa, yksinäisyyden torjumisessa ja kotoutumisen edistämisessä. Suomen kielen oppimisen katsotaan olevan ensimmäinen edellytys, jotta maahanmuuttaja voi luoda itselleen koulutusohjan, ystävyys-suhteita ja harrastaa sekä kotoutua suomalaiseen yhteiskuntaan ja myöhemmin aloittaa työelämässä. Lapsilla ja nuorilla on oikeus, mutta myös velvollisuus opetella suomen ja ruotsin kieltä. Kielien osaamisen myötä heillä on periaatteessa mahdollisuus tulla osallisiksi suomalaiseen elämään, kulttuuriin ja vuorovaikutukseen natiivikansalaisten kanssa. Yksinäisyyttä kokevien lasten ja nuorten ensisijaisena ratkaisuna nähdään ystävät ja yhdessä tekeminen. Kauko (2015, 42–43) kertoo, että kotoutumisen ja kuumumisen kokemusten kannalta yhteinen kieli ja asuinympäristössä luodut sosiaaliset suhteet ovat merkityksellisiä. Kulttuurin vierauteen liittyvä yksinäisyys kevenee suomen kielen oppimisen, suomalaisiin ja suomalaisten toimintatapoihin tottumisen ja kavereiden saamisen myötä. Arjen sujuvuus ja tyytyväisyys elämään näyttäytyvät mahdollisuutena oppimiseen sekä koulunkäyntiin. Huomioitavaa on, että stressi, traumat ja erossaolo perheistä voi vaikeuttaa kielen oppimista ja sen kehittymistä. Hiitola (2018, 333) kertoo, että hoitamaton traumatausta, unettomuus, sairastelu ja psykofyysiset oireet voivat asettaa arjen kansalaisuudelle, kielikoulutuksen keskeytymiselle ja kielen omaksumiselle monia esteitä. Tämä olisi hyvä huomioida lasten ja nuorten hoitosuunnitelmassa.

Vaikka Suomeen yksin, ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten hoivantarpeeseen on pääsääntöisesti vastattu riittävin keinoin, on Kuusiston ja Korjonen-Kuusipuron (2018, 370) mukaan hoivakäytännöissä ja niitä ohjaavissa laeissa vielä paljon kehitettävää, jotta hyvinvoinnin pitkäjänteinen turvaaminen mahdollistuisi. Kuten Vuorin (2015) muissakin kotoutumisen työn osa-alueissa on viitattu, liittyy hyvinvointiinkin vahvasti yksinäisyyden kokemukset lasten ja nuorten näkökulmasta. Outi Kauko (2015, 35–37) kertoo, että turvapaikkaprosessin vaihe, hakijan ikä ja asuinyksiköiden perustaminen sekä samanaikainen lakkauttaminen luovat väliaikaisuutta ja muutoksia lasten elämäntilanteisiin. Perheen antama tuki, niin taloudellinen, emotionaalinen kuin sosiaalinenkin ovat erityisen tärkeitä sosiaalisesti riippuvaisille perheenjäsenille, kuten lapsille heidän hyvinvointinsa kannalta.

Yksintulleiden lasten ja nuorten hyvinvointiin vaikuttaa vahvasti epävarmuus tulevaisuudesta (Hiitola 2018, 326). He tarvitsevat tukea erityisesti kuormittavissa tilanteissa, kuten toiseen yksikköön siirtymisessä, kielteisen päätöksen saamisen jälki-

tilassa, ikämääräystestiin määrittämisen yhteydessä, tai käännytyspäätöksen täytäntöönpanossa. Stressi ja psyykinen pahoinvointi hidastaa monen lapsen kotoutumista, sosiaalisten suhteiden luomista ja kielen oppimista. Pikainen avun saaminen on tärkeää, vaikka moni lapsi ja nuori pystyy hyötymään tukimuodoista vasta, kun tilanne on vakaa. (Vuori 2015.)

Kaukon ja Wernesjön (2016, 8–9, 17) mukaan sosiaalinen tuki on lapselle ja nuorelle yksi keskeinen ja suojaava rakennuskeino traumaattisia tapahtumia vastaan hyvinvoinnin saralla. Lapsuudessa ja nuoruudessa koetut ongelmat voivat näkyä myöhemmällä iällä esimerkiksi mielenterveysongelmina ja sen vuoksi lapsuusajan ongelmat olisi hyvä havaita varhaisessa vaiheessa. Tasapainoinen ja turvallinen kasvu sekä mielenterveys ovat monimuotoinen ilmiö, jonka lopputulokseen vaikuttaa moni riski ja suojatekijä. Vaikka lapset ja nuoret elävätkin kahden kulttuurin ristipaineessa, on hyvinvoinnin kannalta ensiarvoisen tärkeää, että lapset tuntevat kuuluvansa joukkoon ja joku pitää heistä huolta. Turvallinen, kannatteleva ja kannustava suhde aikuiseseen auttaa lasta selviämään traumaattisista kokemuksistaan. Hyvän hoivan avulla voidaan järjestelmällisesti tukea lapsen ja nuoren hyvinvointia sekä kasvua aikuisuuteen. (kts. myös Kuusisto & Korjonen-Kuusipuro 2018, 370; Kauko 2015, 35–36.)

5.4 Kulttuurinen kohtaaminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen

Vuorin (2015, 401) mukaan kotouttamispolitiikan ja kotoutumisen edistämisen julkilausuttuihin tavoitteisiin kuuluu olennaisena osana kotoutumisen kaksisuuntaisuus. Kokonaisuus ymmärretään niin, että kotoutujat eivät ole ainoita, jotka muuttuvat. Heidän mukanaan muuttuu myös suomalainen yhteiskunta toimijoinen. Tämä ymmärretään monesti kulttuurin muutoksena, joka tapahtuu uusien ja vanhojen asukkaiden kohtaamisissa.

Kaksisuuntaista edistämistä varten on pidetty yksittäisiä monikulttuurisia tapahtumia ja perustettu monikulttuurisuuskeskuksia. Sitä on kritisoitu Vuorin (2015, 401) mukaan paljon siitä, että tapahtumissa monikulttuurinen kohtaaminen ja monikulttuurisuus kapenevat helposti etnisiin juhliin ruuan ja taide-esitysten parissa. Tapahtumissa kohtaavat usein eri kotoutumisen toimenpiteisiin osallistuvat maahanmuuttajat, mutta monet suomalais- ja muuttajataustaiset ihmiset jäävät puuttumaan. Kulttuurityölle on asetettu monia yleisempiä kotoutumiseen liittyviä tavoitteita, jolloin itse kulttuurityö kaksisuuntaisine tavoitteineen voi jäädä vähemmälle.

Yksin maahan tullut lapsi ja nuori tarvitsee luotettavia aikuisia ja ennen kaikkea ystäviä uudessa kotimaassaan. Kuuluminen voidaan nähdä vuorovaikutusprosessina, jonka rakentamiseen vaikuttavat ihmisiä ympäröivien paikkojen rakenteelliset, histo-

rialliset ja kulttuuriset tekijät. He tarvitsevat paitsi sosiaalisesti hyväksyvän, myös turvallisen fyysisen ympäristön, jonka avulla kotoutuminen uuteen kulttuuriin mahdollistuu. Kotoutuminen tarkoittaa prosessia, jossa maahanmuuttaja löytää paikansa yhteiskunnassa ja kulttuurien moninaisessa ympäristössä. Kuten edellä olevissa osa-alueissa on mainittu, nämä lapset ja nuoret elävät usein kulttuurien ristipaineissa, jossa lapsuudessa omaksutut kulttuuriset käytännöt sekoittuvat uusiin. (Kuusisto & Korjonen-Kuusipuro 2018, 370–371; Hiitola 2018, 327; Turtiainen ym. 2018, 345.)

Vuorin (2015, 401–402) ja Ala-Kauhaluoma ym. (2018, 125) mukaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, palveluohjaukseen ja byrokratiatyöhön liittyy kotoutumisen työn puoli, jossa ammattilaiset tekevät yhteistyötä yli organisaatorajojen. Yhteistyötä tehdään paljon terveydenhuollon, sosiaalitoimiston, maistraatin, TE-toimiston, Kelan, asuntotoimiston ja erilaisten projektien välillä. Kotoutumistyötä ei voi tehdä jalkautumatta virastojen ja laitosten ulkopuolelle tapaamatta muita ammattiryhmiä. Työntekijän on hyvä tuntea palvelujärjestelmiä laajalti, jotta asiakasta voi neuvoa viranomaisverkostossa ja yhteiskunnallisissa palveluissa. Varsinkin sosiaalityöntekijän ja ohjaajan on tärkeää hahmottaa asiakkaan koko elämäntilanne, jotta hän pystyy koamaan kotoutumisen eri palvelumuodot yhteen.

Kotoutumistyöhön liittyy laajempaa yhteiskunnallista vaikuttamista silloin, kun ammattilaiset osallistuvat maahanmuuttajapolitiikan käytäntöjen kehittämiseen (Vuori 2015, 395, 402). Suomen nykyinen maahanmuuttopolitiikka sekä hoivakäytännöt näkevät lapset ja nuoret usein hallinnan kohteina, eivätkä sitä kautta tunnista nuoria välttämättä aktiivisina oman elämänsä asiantuntijoina. Toimimattomat arjen käytännöt luovat nuorten elämään epävarmuutta ja näköalattomuutta. Tällä hetkellä ilman huoltajaa maahan tulleet lapset ja nuoret ovat voimakkaiden maahanmuuttopolitiittisten toimien kohteena. Toimia ei usein määritä inhimillinen kohtelu, vaan kansallisesti värittyneet poliittiset päämäärät, kuten maahanmuuton rajoittaminen ja rajojen suojeleminen. Yksintulleiden asumisen ratkaisut ovat liian tiiviisti sidoksissa maahanmuuttopolitiikan suunnanmuutoksiin, ja ne voivat jatkaa näköalattomuuden kokemusten kerryttämistä lasten ja nuorten keskuudessa sekä eriarvoistaa heitä. (Kuusisto & Korjonen-Kuusipuro 2018, 370–371; Kaukko & Wernesjö 2016, 17.)

Sosiaalisen tuen ja asumisen ratkaisut ovat Kuusisto ja Korjonen-Kuusipuron (2018, 372) mukaan jääneet auttamattomasti jälkeen siitä yhteiskunnallisesta tilanteesta, missä yksintulleet alaikäiset lapset tällä hetkellä elävät. Ennen vuotta 2010 olleita ryhmä- ja perheryhmäkoteja pidettiin väliaikaisina asumisen ratkaisuuina ja osa lapsista sai perheensä Suomeen. Tämänhetkisen yhteiskunnallisen tilanteen vallitessa on näiden lasten ja nuorten kohdalla perheenyhdistäminen lähes kokonaan loppunut. Tästä syystä he elävät yhteiskuntamme ja instituutiomme hoidon varassa koko nuoruutensa. Alaikäinen perheenkokoaja on aikuisia huonommassa asemassa, koska per-

heenyhdistämisprosessi ja sen käynnistäminen vaativat huomattavia henkisiä ja taloudellisia resursseja. Perheenyhdistämisen perusteisiin liittyvät kiristyksiset ovat osuneet poikkeuksellisen kovina yksin tulleisiin lapsiin ja nuoriin. On ymmärrettävää, että tätä kautta nuorten voi olla vaikeaa luottaa nykyisessä tilanteessaan heidän kanssaan työskenteleviin aikuisiin ja yhteiskuntaan sekä sitoutua kotoutumiseen, koska heidän tulevaisuutensa on jatkuvasti uhattuna.

Ammattilaiset tunnistavat Turtiaisen ym. (2018, 350–351, 354) mukaan vääränlaiset motiivit järjestelmälähtöisenä nopean kotoutumisen ideaalina. He tunnistavat myös ristiriidat yhteiskuntamme rakenteiden tarpeille ja järjestelmälähtöisyydelle nojautuvan, työkansalaisuuden ideaalia tavoittelevan kotoutumistyön, sekä asiakkaiden tarpeille perustuvan työn välille. Jotta maahanmuuttajien resurssit on mahdollista saada yhteiskunnan yhteiseen käyttöön, on yksilöiden tarpeet hyvä tunnistaa kotoutumispalveluiden massatuotannon sijaan. Tämä vastaa myös kotoutumislain ja poliittisten linjausten tavoitteisiin, joka mahdollistaa kotoutujien ja yhteiskunnan tarpeiden yhteensovittamisen, ja jossa maahanmuuttaja on mahdollista nähdä resurssina yhteiskunnalle.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Suomeen yksin alaikäisenä lapsena ja nuorena tulleiden turvapaikanhakijoiden määrä on vähentynyt tasaisesti viime vuosina. Pakolaisuus globaalina ilmiönä ei kuitenkaan ole ollut ohimenevä ja Suomi ottaa edelleen yksintulleita lapsia ja nuoria EU:n sisäisinä siirtoina tulevaisuudessakin. (Valtioneuvosto 2021c.) Olen tarkastellut tässä tutkielmassa yksintulleen alaikäisen lapsen ja nuoren kotoutumisen edistämistä kohti arjen kansalaisuutta kirjallisuuskatsauksen avulla. Olen vastannut kysymykseen: Mitkä tekijät edistävät alaikäisen yksintulleen lapsen ja nuoren kotoutumista perheryhmäkodissa kohti arjen kansalaisuutta? Kirjallisuuskatsaukseni aineisto koostui seitsemästä vertaisarvioidusta tutkimusartikkelista, joiden avulla pystyin tarkastelemaan yksintulleiden lasten ja nuorten kotoutumisen edistymisen vahvistamista perheryhmäkodin kontekstissa. Kotouttaminen arjen kansalaisuuden vahvistamisena ohjasi tutkielmani kulkua sekä auttoi tarkastelemaan lapsia ja nuoria sekä heille suunnattuja palveluita laaja-alaisesti (Vuori 2015).

Arjen kansalaisuus näytti tulosten mukaan vahvistuvan yksin tulleiden alaikäisten lasten ja nuorten kohdalla esimerkiksi arjen vuorovaikutuksessa, kohtaamisissa sekä perheryhmäkodin arjen käytännössä. Oli tärkeää kiinnittää huomiota niin arkiisiin kohtaamisiin kuin tekoihinkin, joilla saattoi olla oma merkityksensä siihen, miten lasten ja nuorten kotoutujien oikeudet toteutuivat ja kuinka heillä oli mahdollisuus tuntea kuuluvansa tasavertaisina kansalaisina yhteiskuntaamme. Oleskelulupaa, poliittista kansalaisuutta ja työpaikkaa oli mahdollisuus hakea ja myös saada. Arjen kansalaisuus sen sijaan ei tulosten mukaan ollut välttämättä koskaan valmis, eikä sen alku, tai loppupistettä voitu varmuudella kertoa.

Vertaillen tutkielmani tuloksia ja Vuorin (2015) luomaa kansalaisuuden käsitettä havaitsin, että kotouttaminen oli asiakkaan sosiaalinen oikeus, jonka avulla luotiin side julkisen vallan ja maahanmuuttajan välille. Kansalaisuus kattoi lain edessä

niin sosiaaliset, kuin poliittisetkin oikeudet. Keskeisiä sosiaalisia oikeuksia olivat sosiaaliturva, koulutus ja terveydenhuollolliset asiat. Kansalaisuus ei kuitenkaan ollut ainoastaan abstrakti universaali käsite, vaan sille annetut merkitykset heijastivat usein kunkin yhteiskunnan historiaa ja sen hetkisiä sosiaalisia sekä institutionaalisia olosuhteita. Sosiaalityön ammattilaisten työssä kansalaisuuteen kuuluvia arkisia tapahtumia olivat esimerkiksi erilaisten palvelujen ja sosiaalietuuksien välittäminen sekä neuvonta. Työskentely koostui tulosten mukaan aina kontekstiin sidotuista vuorovaiikutuksellisista toimista, jossa maahanmuuttajien kansalaisuutta vahvistettiin myös ammattilaisten välisissä yhteyksissä. Tutkielman tuloksista osoittivat, että kotouttamispolitiikkaa tarkasteltaessa oli tärkeää huomioida sen eri osa-alueet, joita olivat esimerkiksi hyvinvointi, yhteiskunnallinen osallistuminen, työllisyys, osaaminen ja koulutus, sekä kaksisuuntainen kotoutuminen. Ideaalitalanteessa yhteiskuntamme kotoutumisen osa-alueet olivat yhteneväisiä riippumatta siitä, minkä maahanmuuttajaväestön kesken niitä tarkasteltiin. Tiesimme tehneemme oikeita asioita kotoutumiseen liittyvien toimien suhteen arviointimatriisien näyttäessä parempia tuloksia, ja niiden heikentyessä kehittämistarpeita oli tarkasteltava uudelleen.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että tiedon jakaminen, ohjaus ja luottamuksellisen suhteen luominen olivat kotouttamistyön ydintä. Työntekijöiden luodessa luottamuksellisen suhteen lapsiin ja nuoriin, rakentui luottamuksellinen suhde helpommin myös uutta yhteiskuntaa kohtaan. Tulokset osoittivat, että koti, jossa aikuiset huomioivat lasten yksilölliset tarpeet, tukivat, ohjasivat ja kannustivat ilman lasten kokemaa pelontunnetta uuden elämän alkuun, loivat erinomaisen pohjan kotoutumiselle. Lapset ja nuoret tarvitsivat erityistä tukea ammattilaisilta ja edustajaltaan, koska juuri yhteiskuntaamme saapuneena, he eivät voineet osallistua täysipainoisesti koulutukseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan.

Yksintulleiden lasten ja nuorten kotoutumisen edistämisessä psykososiaalinen tuki nähtiin erityisen tärkeänä sen vaikuttaessa vahvasti esimerkiksi lasten ja nuorten opintoihin sekä niiden etenemiseen. Koulunkäynti nähtiin tulosten mukaan tärkeänä sosiaalisen tuen porttina niin ystävyysuhteiden kuin kielen oppimisenkin näkökulmista. Lapset ja nuoret elivät elämäänsä uudessa maassa niin sanotussa välitilassa, mikä oli heille stressaavaa ja haastavaa. Heillä oli muun muassa fyysisiä oireita sekä ahdistusta, mikä aiheutti koulupoissaoloja. He kokivat valtavia odotuksia ja kulttuurista epävarmuutta siitä, että heidän olisi pitänyt itsenäistyä kulttuurin tuomien odotusten mukaisesti. Samaan aikaan heitä pidettiin ja heidän odotettiin toimivan uudessa kulttuurissa kuitenkin lasten tavoin.

Yksin oleminen oli uusi, opettelua vaativa asia Suomessa, sillä lapset ja nuoret olivat tottuneet vahvaan yhteisölliseen asemaan omassa kulttuurissaan. Tulokset osoittivat, että kotiutumisen ja kuulumisen kannalta asuinympäristöön luoduilla sosiaalisilla suhteilla oli iso merkitys heidän kotoutumiselleen. Ohjaajien ja edustajien

tarjoama tuki, turva ja huolenpito olivat erityisen merkityksellisiä lasten ja nuorten hyvinvoinnin rakentumiselle.

Tutkimustuloksissa korostui erityisesti kielitaidon ja suomen kielen oppimisen tärkeys. Sen katsottiin olevan ensimmäinen edellytys, jotta lapsi ja nuori voi luoda itselleen ystävyysuhteita, koulutusohjan, harrastuksia ja myöhemmin aloittaa työelämässä. Osallistavalla toiminnalla lasten ja nuorten arjen sujuvuus, tyytyväisyys elämään ja kielen oppiminen mahdollistivat osallisuuden suomalaisen elämän, kulttuurin ja vuorovaikutuksen natiivikansalaisten kanssa. Kotoutuminen nähtiin prosessina, jonka lopputuloksena maahanmuuttaja lapsi ja nuori löysi paikkansa kulttuurien ja yhteiskunnan moninaisessa ympäristössä kohti kansalaisuuden tuomaa vaikuttamis- mahdollisuutta.

Kotouttamispolitiikan ja kotoutumisen edistämisen julkilausuttuihin tavoitteisiin kuului tulosten mukaan olennaisena osana kotoutumisen kaksisuuntaisuus. Kotoutujat eivät olleet ainoita, jotka muuttuivat matkan varrella. Heidän mukanaan muuttuivat myös yhteiskuntamme toimijoineen. Kotoutumistyöhön liittyi laajempaa yhteiskunnallista vaikuttamista silloin, kun ammattilaisille mahdollistettiin osallistuminen maahanmuuttajapolitiikan käytäntöjen kehittämiseen. Tuloksista oli havaittavissa, että nykyinen maahanmuuttopolitiikka sekä hoivakäytännöt näkivät lapset ja nuoret usein hallinnan kohtein, aktiivisen oman elämänsä asiantuntijuuden sijaan. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että toimimattomat arjen käytännöt loivat lasten ja nuorten elämään epävarmuutta ja näköalattomuutta. Kotoutumislain ja poliittisten linjausten tuli mahdollistaa kotoutujien ja yhteiskunnan tarpeiden yhteensovittaminen, jotta lapsi ja nuori oli mahdollista nähdä tulevaisuudessa kansalaisena sekä omana resurssinaan yhteiskunnassamme.

7 POHDINTA

Toteutin tämän tutkielman hyviä tieteellisiä käytäntöjä noudattaen. Luotettavan tutkimuksen lähtökohtana on hyvän tieteellisen käytännön periaatteet, jotta sen tuloksia voidaan pitää uskottavina ja sitä voidaan pitää eettisesti hyväksyttävänä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021). Eettinen näkökulma oli mukana tutkielmassani aiheen ja aineiston valinnasta sekä rajauksesta lähtien. Pysin tietoisesti suhtautumaan tutkielmani prosessiin ja tuloksiin objektiivisesti, vaikka teenkin itse töitä maahanmuuttajien kanssa. Käsittelin tutkielman aineistoa huolellisesti, kuvasin prosessin avoimesti ja huomioin tuloksissa alkuperäisen aineiston.

Kirjallisuuskatsauksen avulla sain laaja-alaista tietoa yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakija- ja pakolaislasten kotoutumisen edistämisen vahvistamisesta perheyhmäkodeissa. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus mahdollisti aikaisempien tutkimusten tuloksien yhteen kokoamisen niin, että sain kattavasti ajankohtaista tietoa minulle ja sosiaalityölle tärkeästä ilmiöstä. Kriittinen, mutta avoin asenne ja refleksiivisyys auttoivat minua löytämään oman tutkijan positioni. Ne ohjasivat tutkimukseni tekoa sekä muokkasivat käsitystäni tutkittavasta aiheesta. Tutkielman avulla opin paljon myös tieteellisen tutkimuksen teosta.

Tutkielmani tavoite tuoda jäsennellysti ja tiivistettynä viimeaikaista tutkimustietoa yksintulleen alaikäisen lapsen ja nuoren kotoutumisen edistämisestä kohti arjen kansalaisuuden vahvistumista onnistui hyvin. Tutkielman aineisto vastasi kattavasti asettamaani tutkimuskysymykseen ja teoreettinen viitekehys yksintulleista alaikäisistä lapsista ja nuorista Suomessa, heidän kotoutumisen polkunsä sekä Vuorin (2015) tutkimusartikkeli arjen kansalaisuudesta tukivat hyvin tutkielman tarkoitusta.

Tämä kirjallisuuskatsaus osoittaa, että tietoa alaikäisten lasten ja nuorten kotoutumisen edistämisestä löytyy, mutta se on paikoin hajanaista. Tähän substanssiin koh-

distuvaa tutkimusta perheryhmäkoteja hyödyntäen ei ole näkemykseni mukaan riittävästi, ja tätä tukee myös maailman poliittinen muutos tällä hetkellä sekä ilmiöön liittyvät uudistukset, että suunnitelmat. Jatkotutkimusaiheena ajattelen, että kotoutumisen edistämistä alaikäisten kohdalla voisi tutkia syvällisemminkin haastatellen niin asiakkaita, kuin sosiaalialan ammattilaisiakin ryhmä- ja perheryhmäkotitoiminnassa. Tämä tutkimustieto mahdollistaisi työskentelyn alaikäisten parissa niin, että se olisi yhtä laadukasta riippumatta siitä, missä maassa tai kaupungissa he asuvat.

LÄHTEET

- Ala-Kauhaluoma, M., Pitkänen, S., Ohtonen, J., Ramadan, F., Hautamäki, L., Vuorento, M. & Rinne, H. 2018. Monimenetelmäinen tutkimus kotouttamistoimenpiteiden toimivuudesta. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2018. Helsinki: Tarkastusvaliokunta. [online]
https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/trvj_1+2018.pdf. Luettu 2.12.2021.
- Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council on standards for the qualification of third-country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection, for a uniform status for refugees or for persons eligible for subsidiary protection, and for the content of the protection granted. Official Journal of the European Union, 337, 20.12.2011, 13. [online]
<http://eur-lex.europa.eu/xUriServ/LxUriServ.do?uri=OJ:L:2011:337:0009:0026:EN:PDF>. Viitattu 28.11.2021.
- Elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskus 2021. Maahanmuutto. [online]
<https://www.ely-keskus.fi/maahanmuutto>. Viitattu 1.12.2021.
- Eduskunnan tarkastusvaliokunta. 2019. Kotouttamisen toimivuus. Valiokunnan mietintö TrVM 6/2018 vp – O 10/2017 vp. [online]
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/TrVM_6+2018.aspx. Luettu 2.12.2021.
- Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999. Finlex sopimukset [online]
<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063> Luettu 17.1.2022.
- Hiitola, J. & Vuori, J. 2018. Afganistanilaisten pakkomuuttajien arjen kansalaisuus ja toiminnan mahdollisuudet. Janus vol. 26 (4) 2018, 326–342. [online]
<https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/7227/15453095801700545955.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Luettu 3.12.2021.

- Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S., Pietilä, A., Jääskeläinen, P., & Liikanen, E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: Eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon/Narrative literature review: From a research question to structured knowledge. *Hoitotiede*, 25(4), 291-301. [online] <https://www.proquest.com/scholarly-journals/kuvaileva-kirjallisuuskatsaus-eteneminen/docview/1469873650/se-2?accountid=11774>. Viitattu 26.2.2022.
- Kaukko, M. & Wernesjö, U. 2017. Belonging and participation in liminality: Unaccompanied children in Finland and Sweden. *Childhood 2017*, Vol 24(1), 7-20. [online] https://www.researchgate.net/publication/303438988_Belonging_and_participation_in_liminality_Unaccompanied_children_in_Finland_and_Sweden. Luettu 2.12.2021.
- Kotoutuminen.fi i.a. Lainsäädäntö. [online] <https://kotoutuminen.fi/lainsaadanto>. Luettu 20.11.2021.
- Kuusisto, A-K. & Korjonen-Kuusipuro, K. 2018. Yksin tulleet nuoret hallinnan kohteena: Suomalainen yhteiskunta näköalattomuuden vai toivon rakentajana? *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 26(4), 370-378. [online] <https://journal.fi/janus/article/view/76480/38329>. Luettu 16.11.2021.
- Laki holhoustoimesta 442/1999. [online] <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990442>. Luettu 28.11.2021.
- Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 746/2011. [online] <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110746#L5P39>. Luettu 28.12.2021.
- Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010. *Finlex*. [online] <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>. Luettu 11.10.2021.
- Lastensuojelulaki 417/2007. *Finlex*. [online] <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Luettu 28.11.2021.
- Latomaa, S., Pöyhönen, S., Suni, M. & Tarnanen, M. 2013. Kielikysymykset muuttoliikkeessä. Teoksessa: T. Martikainen, P. Saukkonen & M. Säävälä. *Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja Suomalainen yhteiskunta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Maahanmuuttovirasto 2021. Tilastot. [online] <https://tilastot.migri.fi/#applications/23330>. Luettu 28.11.2021.
- Metsämuuronen, J. 2005. *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä.
- Puusa, A. & Juuti, P. 2020. *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus [online] <https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789523456167> Viitattu 8.1.2022.
- Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja, opetusjulkaisuja 62, julkisjohtaminen 4. [online] http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf. Viitattu 1.11.2021.

- Sotkasiira, T. 2017. Inklusiota kiihdyttämässä. Havainnot kotouttamisen kentältä. Teoksessa Eskelinen, T., Harjunen, H., Hirvonen, H. & Jokinen, E. (toim.) Tehostamistalous. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 120–138.
- Sisäministeriö 2021. Maahanmuutto. [online] <https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>. Viitattu 1.12.2021.
- Stolt, M., Axelin, A. & Suhonen, R. 2016. Erilaiset kirjallisuuskatsaukset. Julkaisussa: Kirjallisuuskatsaus hoitotieteissä. Turku: Turun yliopisto. Viitattu 28.11.2021.
- Suokonautio, J. & Rantala, T. 2014. Ilman huoltajaa tulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden vastaanotto ja järjestelmän kehittämistarpeet. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. [online] <https://tem.fi/documents/1410877/2859687/Ilman+huoltajaa+tulleiden+alaikaisen+turvapaikkahakijoiden+vastaanotto+05092014.pdf>. Viitattu 28.11.2021.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Finlex. [online] <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>. Viitattu 19.12.2021.
- Suomen perustuslaki 731/1999. Finlex. [online] <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>. Luettu 17.1.2022.
- Taskinen, S. 2011. Mikä on yksintulleiden lasten edun mukaista? Teoksessa: S. Alanko, I. Marttinen & H. Mustonen. Lapsen etu ensin - Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Helsinki: Yhteiset lapsemme – All our children ry. [online] <https://kotoutuminen.fi/documents/56901608/78896286/lapsen-etu-ensin.pdf/c42ad45f-13ec-6b3c-7cb2-570757ba47bc/lapsen-etu-ensin.pdf?t=1622890388066>. Viitattu 17.1.2022.
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos i.a. Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus. Yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat. [online] <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi/maahanmuuttajalasten-nuorten-ja-perheiden-terveys/yksin-tulleet-alaikaiset-turvapaikanhakijat>. Luettu 20.11.2021.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Turtiainen, K. & Kokkonen, T. & Viitasalo, K. 2018. Aktiivisen kansalaisuuden mahdollisuudet kotouttamistyön ulkoisten ehtojen ja maahanmuuttajien tarpeiden ristipaineissa. Janus vol 26 (4) 2018, 343–360. [online] <https://journal.fi/janus/article/view/76453/38333>. Luettu 14.10.2021.
- Turtiainen, K. 2009. Kertomuksia uuden kynnyksellä – Luottamuksen rakentuminen kiintiöpakolaisten ja viranomaisten välillä. Janus vol 17 (4) 2009, 329–345. [online] <https://journal.fi/janus/article/view/50534/15299>. Luettu 15.11.2021.
- Turtiainen, K.; Kokkonen, T. & Viitasalo, K. 2018. Aktiivisen kansalaisuuden mahdollisuudet kotouttamistyön ulkoisten ehtojen ja maahanmuuttajien tarpeiden ristipaineissa. Janus vol 26 (4) 2018, 343–360. [online] <https://journal.fi/janus/article/view/38333/76453/>. Luettu 18.11.2021.
- Tutkimusettinen neuvottelukunta 2021. Hyvä tieteellinen käytäntö. [online] <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>. Luettu 6.3.2022.

- Ulkomaalaislaki 2004/301. 30.4.2004/301. [online]
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301>. Luettu 28.11.2021.
- Valtioneuvosto 2021a. Ministerityöryhmän tiedote. [online]
<https://valtioneuvosto.fi/-/1410853/ministerityoryhma-suomi-vastaanottaa-vuoden-2022-pakolaiskiintiössä-myös-afganistanilaisia-pakolaisia-1>. Luettu 19.12.2021.
- Valtioneuvosto 2021b. Ilman huoltajaa tulleiden alaikäisten psykososiaalinen tukeminen perheryhmäkodissa ja tukiasumisyksikössä. [online]
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/80624>. Luettu 28.12.2021.
- Valtioneuvosto 2021c. Työ ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2021:54. Kotouttaminen. [online]
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163545/TEM_2021_54.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 28.12.2021.
- Vuori, J. 2015. Kotouttaminen arjen kansalaisuuden rakentamisena. Yhteiskuntapolitiikka 80(4), 395–404. [online]
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129563/vuori.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu 19.10.2021.
- Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisjärjestö i.a. UNHCR Suomi. Kiintiöpakolaisten uudelleensijoittaminen. [online] <https://www.unhcr.org/neu/fi/tyomme-2/pakolaiskiintiot>. Viitattu 20.10.2021.